

Intuition, eftertanke och smart marknadsföring

Olle Häggström

Då jag häromveckan råkade anlända Stockholms Central någon halvtimme innan mitt tåg hem till Göteborg skulle avgå passade jag på att titta in på Pocketshop i jakt på något lagom lättamt att läsa på tåget. Min blick föll snabbt på två amerikanska bestsellers: *Blink: The Power of Thinking Without Thinking*¹ av Malcolm Gladwell och *Think: Why Crucial Decisions Can't Be Made in the Blink of an Eye*² av Michael R. LeGault. Aha, konfrontation – spännande! Dessa båda böcker fick det bli.

Inan jag knappt ens hunnit läsa baksidestexterna hade jag raskt skapat mig en bild av böckernas innehåll och rentav påbörjat ett ställningstagande: *Blink* driver tesen att vi borde lyssna mer till vår omedelbara intuition istället för att föra de tidsödande rationella resonemang som ju ändå ofta leder oss fel, medan *Think* effektivt vederlägger *Blinks* antiintellektuella budskap och istället sjunger eftertankens och det kritiska resonandets lov. Men ack vad jag bedrog mig!

Blink visar sig vara ett tämligen habilt stycke vetenskapsjournalistik med fokus på vad intuition egentligen är och på den omedvetna informationsbearbetning som ständigt pågår strax under våra hjärnors medvetna lager. Gladwell bjuder på en och annan illustration till hur slående effektivt intuitionen kan fungera, men långt ifrån att vara någon ensidig hyllning till denna innehåller boken snarast fler varningar och exempel på hur lätt den kan slå fel, bl.a. genom de olika fördomar som vetenskapliga försök påvisat att vårt snabba intuitiva tänkande håller sig med utan att vi ens vet om det.

Think, å andra sidan, nämner pliktskyldigast då och då *Blink* som den ju så tydligt marknadsförs i förhållande till, men har ämnesmässigt egentligen mycket lite eller inget alls att göra med denna eller ens med hjärnans tankeprocesser. ”Bristande eftertanke” fungerar istället som LeGaults universaldiagnos på en lång rad amerikanska nutidsfenomen som han ogillar: dumburkstittande, flumskola, trygghetsnarkomani, postmodernism, positiv särbehandling och allehanda misshagliga politiska uppfattningar som han klumpar ihop under samlingsnamnet PC – politisk korrekthet. (Man hade kunnat vänta sig att en bred uppgörelse med amerikansk antiintellektualism även skulle ha tagit upp den kristna högerens idoga angrepp på upplysning och rationalitet, men detta är LeGault uppenbarligen alltför gudfruktig för att vilja beröra.) Det enda som tycks kunna göra honom argare än den amerikanska samtiden är kanadensisk eller europeisk kritik mot densamma.

Hur står det då till med LeGaults eget kritiska tänkande? Något ojämnt. Låt mig, som exempel på hur det kan fallera, stanna upp inför vad han har att säga om ett av sina favorithatobjekt: idén om en pågående och av människan orsakad klimatförändring. Liberala ledarskribenter som framställer denna som ett etablerat faktum, trots den djupa oenighet om saken bland klimatexperter som enligt LeGault föreligger, får sina fiskar varma. Men om LeGault själv ägnat sig åt det slags källkritik som han anklagar sina meningsmotståndare för att strunta i, så hade han funnit att den oenighet som kan synas föreligga inte härrör från forskarsamhället, utan från ultrakonservativa tankesmedjors och den amerikanska oljelobbyns ihärdiga försök att skapa förvirring i frågan. (Här finns en uppenbar parallell till frågan om den passiva rökningens skadliga hälsoeffekter, där LeGault intar motsvarande hållning.) Att vår gigantiska förbränning av fossilt kol påverkar jordens klimat är i själva verket påvisat bortom rimlig tvivel, och har så varit i flera år.

LeGault anför en rad argument mot att mänsklig aktivitet skulle ligga bakom den påstådda globala uppvärmningen, alla ungefär lika hållbara. Bland annat pekar han på att 97% av atmosfärens

---

1 Little Brown and Co, 2005. Finns även i svensk översättning med titeln *Blink: Den intuitiva intelligensen* (Prisma 2006).

2 Threshold Editions, 2006.

växthusgasinnehåll utgörs av vattenånga, och att koldioxid står för mindre än 2%, varför det är ”svårt att se hur så lite kan få jorden att koka”. Om LeGault varit aningen mindre bombsäker på att hans egen omedelbara intuition är rätt medan vetenskapens samlade ståndpunkt är fel, så hade han kanske vänt sig till någon fysiker eller geovetare (eller konsulterat lämplig grundbok) och fått sammanhangen förklarade för sig, så att han sluppit stå i tryck med ett så fåraktigt argument. Även om vi skulle acceptera LeGaults siffror som korrekta – vilket de inte är om vi viktat gaserna med deras effektivitet som växthusgaser – så återstår för honom att peka på vad som egentligen vore så orimligt med att en ökning med en eller ett par procent i mängden växthusgaser resulterar i en ökning med en eller ett par procent i jordytans medeltemperatur mätt i grader Kelvin.

Ett par hundra sidor senare återkommer LeGault till att idén att jorden blir varmare som en följd av mänskliga koldioxidutsläpp ”bara är en teori, och inte ens någon bra teori [...] då den ju inte förklarar alla fakta, såsom att jorden genomgått värme- och köldperioder miljoner år innan människan kom till”. Läsaren väntar därefter förgäves på hans argument för varför förekomsten av naturliga klimatvariationer skulle omöjliggöra mänsklig klimatpåverkan. Och man kan i sitt stilla sinne fundera över vilka förödande konsekvenser inom flertalet vetenskaper som ett mer allmänt bruk av det LeGaultska kriteriet på en ”bra teori” skulle kunna få: så t.ex. skulle vi få kasta den mendelska ärftlighetsläran på sophögen eftersom den ju inte förklarar varför solsystemets planeter rör sig i elliptiska banor.

Sammanfattningsvis kan om de båda böckerna följande sägas. *Blink* är en välskriven och rikt exemplifierad diskussion av intressanta fenomen inom fälten intuition-känsla-förnuft och medvetet-omedvetet. Dock har ännu bättre böcker skrivits i ämnet, såsom neurologen Antonio Damasio moderna klassiker *Descartes' Error: Emotion, Reason, and the Human Brain*.³ Om *Think* överhuvudtaget förtjänar att rekommenderas, så är det i så fall för den oavsiktliga komiken i att boken själv utgör en så förträfflig illustration till författarens tes om den samtida fördumningen.

---

3 G.P. Putnam, 1994. Finns även i svensk översättning med titeln *Descartes misstag: Känsla, förnuft, och den mänskliga hjärnan* (Natur och kultur, 1999).